

უშვილობა, როგორც არჩევანი, ქართველ ქალებში

ელენე მიქელთაძე

სოციოლოგიის მიმართულების კურსდამთავრებული

სოციალურ და პოლიტიკურ მეცნიერებათა ფაკულტეტი

ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი

Email: emikeltadze1@gmail.com

აბსტრაქტი

დედობა სოციალურად (რე)კონსტრუირებული იდეაა, რომელიც ყალიბდება სოციოპოლიტიკურ და კულტურულ კონტექსტებში. თანამედროვეობაში დედობა მოიაზრებს ბავშვზე სრულად ორიენტირებას, ემოციურ ჩართულობას, საკუთარი საჭიროებების უკანა პლანზე გადაწევისა და თუ საქართველოს მაგალითზე ვიმსჯელებთ, ხშირად „მარტოხელა“ მშობლობასაც.

არსებობს რწმენა, რომ დედობა ყველა ქალის მოწოდება და ვალდებულებაა, თუმცა ზოგიერთი ქალი ირჩევს, რომ არ ჰყავდეს შვილი და, შესაბამისად, ეწინააღმდეგება არსებულ მოლოდინებს, რის შედეგადაც ხშირად მათი გარიყვა და სტიგმატიზება ხდება. წარმოდგენილი ნაშრომი მიზნად ისახავდა ნებაყოფლობით უშვილო ქალების საზოგადოებაში ადაპტაციის თავისებურებების შესწავლას ქართულ რეალობაში. კვლევის ფარგლებში 12 სიღრმისეული ინტერვიუ ჩატარდა ნებაყოფლობით უშვილო ქალებთან და 4 ექსპერტული ინტერვიუ, რომელიც, თავის მხრივ, კვლევაში გამოვლენილი ტენდენციების შეფასებას ემსახურებოდა.

კვლევის შედეგად განისაზღვრა ნებაყოფლობითი უშვილობის მოტივები, რომლებიც არჩევანთან ერთად გარემოებების ნაზავი აღმოჩნდა. გარდა ამისა, გამოიკვეთა ნებაყოფლობითი უშვილობის გავლენა რესპონდენტთა სოციალურ ცხოვრებაზე, ქართული საზოგადოებისადმი მათ მიკუთვნებულობის განცდაზე. ამასთან, კვლევის ფარგლებში დასახელდა ნებაყოფლობითი უშვილობასთან დაკავშირებული სტერეოტიპებიც, მათი წყაროები და ამ სტერეოტიპებთან გამკლავების სტრატეგიები, როგორებიცაა ნორმალიზება, თავის არიდება/დისტანცირება, იუმორის ჩართვა და „ფაბრიკაცია“. კვლევის შედეგები ცხადყოფს, რომ დედობა არაა ყველა ქალის მოწოდება და დედობრივ ინსტინქტებზე, როგორც აუცილებელზე, ვერ ვისაუბრებთ, რამდენადაც შვილის გაჩენასა ან მშობლობაზე უარის თქმა პრაგმატული გადაწყვეტილების შედეგია, რომელიც ხშირად სხვა ალტერნატივებთან სოციალური, ემოციური და ეკონომიკური სარგებლისა და ხარჯების შედარების შედეგად მიიღება. ამასთან, კვლევა ადასტურებს, რომ მიუხედავად ნებაყოფლობითი უშვილობის შედარებით ახალი და მზარდი ტენდენციისა, ნებაყოფლობითი უშვილო ქალები მარგინალიზებული ჯგუფია, რომელიც ცხოვრების ყველა ასპექტში გარკვეული ხარისხით განიცდის ზეწოლასა და სტიგმატიზაციას.

საკვანძო სიტყვები: ნებაყოფლობითი უშვილობა, პრონატალიზმი, სტიგმა, სტიგმასთან გამკლავების სტრატეგიები

შესავალი

მშობლობა ხშირად განიხილება, როგორც ნაბიჯი „ზრდასრული“ ცხოვრებისკენ. საქართველოში, ისევე როგორც ბევრ ევროპულ ქვეყანაში, მშობლობა ოჯახის შექმნის ლოგიკურ „დასასრულად“ და სრულფასოვანი ცხოვრების კულტივაციის საშუალებად წარმოდგინდება. ამდენად, მშობლად გახდომის გადაწყვეტილება „ნატურალურად“ და „ნორმალურად“ მოიაზრება (Veevers, 1975; Dykstra PA & Hagestad, 2007).

თანამედროვეობაში, თავისუფალი არჩევანის ზრდის პირობებში, პრიორიტეტების ცვლილებასთან ერთად, ქალისა და კაცის როლების ახლებურად დანახვა ხდება, რასაც დედობისა და მამობის სოციალური როლის ტრანსფორმაციაც მოსდევს. ეს კი შესაძლოა ითქვას, გამოხატულია ბოლო რამდენიმე ათწლეულში გამოვლენილი უშვილობის მზარდი ტენდენციითაც. არსებული მონაცემებით, მრავალ განვითარებულ ქვეყანაში დაახლოებით 18-50 წლის ასაკის ადამიანების 15%-25% უშვილოა. ამასთან, უშვილობა 40-44 წლის ქალებში დაახლოებით 11-15%-ს შეადგენს ამერიკის შეერთებულ შტატებსა და ევროპის სხვადასხვა ქვეყანაში, მათ შორის საქართველოშიც (Miettinen, Rotkirch, Szalma, Donno & Tanturri, 2015). აქვე, საქსტატის მონაცემებსაც თუ მოვიშველიებთ, შევნიშნავთ, რომ საქართველოში გასულ წლებთან შედარებით შობადობის მაჩვენებელი 2023 წლის მონაცემებით ყველაზე დაბალია.

როგორც დასაწყისში ვახსენე, მშობლობა განიხილება, როგორც ნორმატიული და სასურველი (Ashburn-Nardo, 2017). ამასთან, შვილების გაჩენა ხშირად სოციალურ და მორალურ ვალდებულებად გვევლინება, რომლის დაუმორჩილებლობაც შესაძლოა „დევიაციად“ მიიჩნიონ. შესაბამისად, „უშვილოდ დარჩენის“ გადაწყვეტილება ინდივიდებს, განსაკუთრებით კი ქალებს, იმ სოციოკულტურული მოლოდინების მიღმა ტოვებს, რომელსაც „პრონატალიზმი“ უდევს საფუძვლად (Park, 2005), რაც, თავის მხრივ, სოციოპოლიტიკური, ოჯახური და რელიგიური ვალდებულებების გაძლიერების გზით შობადობის ზრდას ემსახურება (Rowlands & Lee, 2006). ამრიგად, „პრონატალიზმი“ ნიშნავს, რომ ქალები, რომლებიც შვილის გაჩენაზე ამბობენ უარს, აღიქმებიან, როგორც ქალის „ბუნებრივი“ როლის მოწინააღმდეგე და პრონატალურ საზოგადოებაში ფემინური იდენტობის ფუნდამენტური არსის უარყოფელნი (Gillespie, 2000). ამ შემთხვევაში დასახელებული ქალების იდენტიფიცირებისთვის შეგვიძლია გამოვიყენოთ ტერმინი „ნებაყოფლობით უშვილო“, რაც ითვალისწინებს აქტიურ, ერთგულ და მუდმივ/პერმანენტულ არჩევანს, უარი განაცხადო მშობლად გახდომაზე (Houseknecht, 1987; Park, 2002), რაც, თავის მხრივ, მოიაზრებს ფერტილური ასაკის მქონე ქალებს, რომლებიც უარს აცხადებენ შვილის ყოლაზე, ფერტილური ასაკის მქონე ქალებს, რომლებმაც აირჩიეს სტერილიზაცია ან არაფერტილური ასაკის მქონე ქალებს, რომლებიც ფერტილურები იყვნენ, მაგრამ გადაწყვიტეს, შვილი არ ჰყოლოდათ.

აღსანიშნავია, რომ ნებაყოფლობით უშვილო ქალები მრავალი გამოწვევის წინაშე დგებიან სოციალური თუ ცხოვრებისეული გამოცდილების თვალსაზრისით. ნიშანდობლივია, რომ ფსიქოლოგიასა და მედიცინას ძლიერი გავლენა ჰქონდა დედობის, როგორც ქალურობის

ცენტრალური მახასიათებლის პოპულარიზაციასა და „უშვილო“ ქალების, როგორც დეფექტის, „ნაკლოვანის“ მქონეს სტატუსის გამყარებაზე (Lee & Gramotnev, 2006; Park, 2002). გარდა ამისა, პოლიტიკა საზოგადოებისა და რელიგიის გარკვეული ზეგავლენით, ტრადიციული ნუკლეარული ოჯახის ადვოკატირებას ეწევა თავისივე შესაბამისი გენდერული როლებით. რაც შეეხება რელიგიას, რომელიც დასავლურ კულტურას უდევს საფუძვლად, ხსენებული ქალს ჰეტეროსექსუალ, ნაყოფიერ, სიცოცხლის მომნიჭებელ არსებად განიხილავს (Gillespie, 2000). ამდენად, ნებაყოფლობით უშვილო ქალები, რომლებიც ქალის ამ დადგენილ როლს „ვერ ასრულებენ“, სტიგმატიზაციის მსხვერპლნი ხდებიან და ხშირად აღიქმებიან, როგორც ეგოისტები, სოციალურად არასასურველნი, ინდივიდუალისტურები, უპასუხისმგებლონი, მატერიალისტები, ნაკლებ მომწიფებულნი და ნაკლებ მზრუნველნი (Park, 2002, Carey, 2009). ამრიგად, მოცემული სურათის მიხედვით, ქალი იმდენადაა სრულფასოვანი, რამდენადაც მას აქვს დედობის პოტენციალი და მისი აქტუალიზაციის, განხორციელების შესაძლებლობა/მზაობა. ქალის სხეულის რეპროდუქციული უნარი გაგებულია, როგორც ონტოლოგიური ფუნდამენტი და განმსაზღვრელი მახასიათებელი კატეგორია „ქალისა“, იგი კონსტრუირებულია იმად, რაც მას განასხვავებს კატეგორია „კაცისგან“ (Malson & Swann, 2003; Shildrick and Price, 1999). თავად დედობამ კი, როგორც პოლიტიკურმა, სოციალურმა, კულტურულმა, ისტორიულმა ურთიერთობამ და ნორმატიულმა კონსტრუქციამ, „ბიოლოგიზირებული“ სახე შეიძინა და დედობრივ ინსტინქტებამდე, მოტივებამდე იქნა დაყვანილი (Peterson & Engwall, 2013), რაც, რასაკვირველია, პრობლემურია, რამდენადაც ქალის, როგორც გენეტიკურად დედობისკენ მიდრეკილისა და ბუნებით მზრუნველის „ყალბ“ წარმოდგენას ქმნის.

თუ შევაჯამებთ, ნათლად დავინახავთ, რომ გავრცელებული აზრის თანახმად, ქალის იდენტობა დედობასთანაა გადაჯაჭვული და დამოუკიდებლად არ არსებობს. ამგვარი შეხედულება კი, თავის მხრივ, სტიგმის წყარო ხდება, რამდენადაც ქალები, რომლებიც ამ ნორმების „საწინააღმდეგოდ“ ცხოვრობენ, ხდებიან სტერეოტიპების მსხვერპლნი ოჯახში, სამუშაო სივრცეში და ფართო საზოგადოებაში. ამასთან, რამდენადაც ცნობილია, ადგილობრივი კვლევები არ არსებობს აღნიშნულ საკითხზე, შესაბამისად, საინტერესოა ნებაყოფლობით უშვილო ქალების გამოცდილების შესწავლა.

კვლევის მიზანი აღნიშნული კვლევის მიზანია ნებაყოფლობით უშვილო ქალების საზოგადოებაში ადაპტაციის თავისებურებების შესწავლა ქართულ რეალობაში

ამოცანები

- ❖ დავადგინოთ ნებაყოფლობითი უშვილობის მოტივები;
- ❖ ვიკვლიოთ, ნებაყოფლობით უშვილობასთან დაკავშირებით არსებული სტერეოტიპები;

- ❖ შვეისწავლოთ, ნებაყოფლობით უშვილო ქალების მიერ სტერეოტიპებთან გამკლავების სტრატეგიები.

ლიტერატურის მიმოხილვა

ნებაყოფლობითი უშვილობის გადაწყვეტილება ერთ-ერთ მნიშვნელოვან ასპექტს წარმოადგენს ოჯახის ფორმირებისა და რეპროდუქციასთან დაკავშირებული საკითხების განხილვისას. თუ უშვილობა აღწერს პიროვნებას ან წყვილს, რომელსაც შვილი არ ჰყავს (გამოწვეული ფერტილური პრობლემებით), ნებაყოფლობითი უშვილობისთვის დამახასიათებელია აქტიური და ერთგული არჩევანი, უარი თქვა მშობლად გახდომაზე (Houseknecht, 1987). თავის მხრივ, ნებაყოფლობითი უშვილობის ფენომენი მოდერნულ საზოგადოებაში სულ უფრო თვალსაჩინო ხდება, რამდენადაც ბევრ ევროპულ და არაევროპულ ქვეყანაში საზოგადოების დაბერების თვალსაზრით არსებით როლს თამაშობს.

ამ ყოველივეს ფონზე, ნებაყოფლობით უშვილო ადამიანები, განსაკუთრებით კი ქალები, ხშირად ხდებიან სტიგმატიზაციის მსხვერპლნი. როგორც ცნობილი სოციოლოგი, ირვინ გოფმანი განმარტავს, სტიგმა ატრიბუტია, რომელიც ახდენს ინდივიდის დისკრედიტაციას, საზოგადოებისგან გამორჩევასა და პიროვნულ გაუფასურებას, იგი მოიცავს სტერეოტიპებს, რომლებიც მოიაზრებს სოციალურ მიუღებლობას. გოფმანმა (1963) სტიგმის კლასიფიკაცია შემოგვთავაზა და სამი ტიპი გამოყო: „სხეულის უმსგავსობა/ამაზრუნობა“, „ინდივიდუალური ხასიათის შავი ლაქები“ და თემში გავრცელებული სტიგმა, რომელიც დაკავშირებულია რასასთან, ეთნიკურობასა და რელიგიასთან. ნიშანდობლივია, რომ ნებაყოფლობით უშვილოები სტიგმატიზებულნი არიან „ინდივიდუალური ხასიათის შავი ლაქებით“, არანებაყოფლობით უშვილოები კი - მათი ფიზიკური ანომალიით/უმსგავსობით (Veivers, 1980). გოფმანის თქმით, სტიგმატიზებული ინდივიდი დაკნინებულია სრულყოფილი ადამიანიდან, დაბინძურებულ, გაუფასურებულ პიროვნებად. ავტორი ამტკიცებდა, რომ როდესაც ინდივიდს გააჩნია დისკრედიტირებადი (ერთი შეხედვით, შეუმჩნეველი ან უცნობი) სტიგმა, განსხვავებით უკვე დისკრედიტირებულისგან (დაუყოვნებლივ შესამჩნევი ან ცნობილი), მან უნდა მართოს მისი „წარუმატებლობის/ჩავარდნის“ შესახებ ეს ინფორმაცია. ამის გაკეთება კი შესაძლებელია „დამალვისა“ (Passing) და „გამოვლენის“ (Revealing) კოდის შემუშავებით. აქედან პირველი ემყარება შემდეგ სტრატეგიებს: ფაბრიკაციას, დაფარვასა და სიფრთხილეს, ხოლო მეორე მოიცავს სტიგმის „მენეჯმენტის“ ისეთ „სახეებს“, როგორებიცაა სიგნალი, ნორმალიზება და დიფერენცირება (Herek, 1996; Woods, 1994; Beatty, 2005).

თავის მხრივ, სტიგმატიზაციაზე საუბრისას ჩნდება შეკითხვა - რატომ არიან ნებაყოფლობითი უშვილოები სტიგმატიზებულნი? ამის ახსნას გვთავაზობს გილესპი (2005), რომლის თანახმადაც, ნებაყოფლობით უშვილოთა სტიგმატიზაცია მჭიდრო კავშირშია ქალობის, როგორც დედობის, გაგება/კონსტრუქციასთან. განდოლფო (2005) საუბრობს სიმონ დე ბოვუარის მიერ დასმულ

შეკითხვაზე „რა არის ქალი?“ და განმარტავს, რომ ქალი=დედობა=საშვილოსნოს. დედობა - ესაა გაძლიერებული იდენტობა, რომელიც სოციალური, პოლიტიკური, რელიგიური ინსტიტუტების მიერაა წარმოებული და კვლავწარმოებული. შედეგად, დედობა იქცა ბუნებრივ, ფიქსირებულ პრაქტიკად, რომელიც ცენტრალურია ქალის იდენტობისთვის. აქ საინტერესოა ჯუდიტ ბატლერის (1993) შეხედულება, რომლის მიხედვითაც, გენდერი პერფორმატიულია. მისი თქმით, გენდერი რეალურია იმდენად, რამდენადაც იგი შესრულებულია. „გენდერული პრობლემების“ წინასიტყვაობაში ის განმარტავს, რომ გენდერის პერფორმატიულობით აიხსნება, თუ გარკვეული ქმედებების საფუძველზე როგორ იქმნება გენდერული იდენტობა. შესაბამისად, ბატლერი ამით გულისხმობს, რომ არავისთვისაა წინასწარგანსაზღვრული გენდერული აქტების შესრულება. ამასთან, ცნობილი ფილოსოფოსი დასძენს, რომ გენდერი პერფორმატიულია, ვინაიდან ის შედგება მოსალოდნელი სოციალური როლებისგან, რომლის შესრულებაც სტანდარტიზებული და მიღებულია. ამდენად, გენდერი ყოველთვის კეთებაა ანუ ბატლერი ამბობს, რომ ვერ იარსებებს გენდერული იდენტობა გენდერული აქტების გარეშე და რომ თავად იდენტობა შედგება იმ მახასიათებლებისგან, რომლებსაც მის „შედეგებად“ მიიჩნევენ (Butler, 1990). აქვე უნდა გავიხსენოთ ბატლერის რეფლექსია არა მხოლოდ გენდერზე, როგორც სოციალურად კონსტრუირებულ მოცემულობაზე, არამედ სქესზეც, რომელიც ბიოლოგიურ მახასიათებელს წარმოადგენს და არსებითია ნებაყოფლობით უშვილო ქალებისადმი მიმართული სტიგმატიზაციის საკითხის განხილვისას. ბატლერი აცხადებს, რომ კატეგორია „სქესი“ ნორმატიულია და ისაა, რასაც ფუკო უწოდებს „მარეგულირებელ იდეალს“. „სქესუალობის ისტორიაში“ (1978) ფუკო აცხადებს, რომ ადამიანის სხეულისა და სქესუალობის კონტროლი არსებული ძალაუფლებრივი იერარქიის კვლავწარმოებისა და სტატუს კვოს (ამ შემთხვევაში, პატრიარქალური წყობის) შენარჩუნების გზაა. ამ თვალსაზრისით გამოდის, რომ სქესი არა მხოლოდ ნორმის, არამედ მარეგულირებელი პრაქტიკის სახითაც გვევლინება, რომელიც აწარმოებს იმ სხეულებს, რომელსაც მართავს. ამრიგად, სქესი იდეალური კონსტრუქტია, რომლის მატერიალიზაციაც „იძულებით“ ხასიათს ატარებს დროის მსვლელობაში. იგი არაა სხეულის სტატიკური მდგომარეობა, არამედ პროცესი, რომლის დროსაც მარეგულირებელი ნორმები ახდენს სქესის მატერიალიზებას ამ ნორმების ძალადობრივი განმეორებით. რომ შევაჯამოთ, სქესი არაა ის, რაც ინდივიდს წარმოადგენს, ან რაც მას გააჩნია, იგი არის ნორმა, რომელიც სხეულს კულტურულ სივრცეში ადაპტაციის შესაძლებლობას აძლევს (Butler, 1993).

ამრიგად, თუ ქალებში ნებაყოფლობითი უშვილობის არჩევანსა და მასთან დაკავშირებულ სტერეოტიპს: ქალობა = დედობა = საშვილოსნოს განვიხილავთ ბატლერის შეხედულების საფუძველზე, მივალთ დასკვნამდე, რომ ქალობა და დედობა სოციალური კონსტრუქტებია, რომელიც წარმოადგენს არა ბიოლოგიურ მახასიათებელს, არამედ აქტების ჩადენისა და განმეორების საფუძველზე კვლავწარმოებულ მოცემულობას. შესაბამისად, ცალსახად შეუძლებელია დედობრივ ინსტინქტზე ვისაუბროთ, როგორც თანდაყოლილზე, ან დედობის, როგორც ქალის, ცენტრალური მახასიათებლის არსებობაზე.

მეთოდოლოგია

კვლევისთვის სამიზნე ჯგუფად შეირჩა ნებაყოფლობით უშვილო ქართველი ქალები და ექსპერტები, რომლებიც გენდერულ საკითხებზე მუშაობენ. თავის მხრივ, შერჩევა საკვლევი საკითხის სპეციფიკურობიდან და კომპლექსურობიდან გამომდინარე, მიზნობრივობით ხასიათდება. დაწესდა ასაკობრივი შეზღუდვა, ვინაიდან აღნიშნული თემა გარკვეულ გამოცდილებას მოითხოვს. ამასთან, საქსტატის თანახმად, საქართველოში ყველაზე ბევრი მშობიარობა 25-დან 29 წლამდე ასაკის ქალებზე მოდის, ქორწინების საშუალო ასაკი კი, 2023 წლის მონაცემებით, 25-34 წლამდე მერყეობს როგორც ქალების, ისე კაცების შემთხვევაში (საქსტატი, 2021, 2023). ამრიგად, კვლევაში მონაწილეობა მიიღეს 25 და მეტი წლის მქონე ინდივიდებმა. კვლევის ფარგლებში ჩატარდა 12 სიღრმისეული ინტერვიუ ნებაყოფლობით უშვილო ქალებთან (ინსტრუმენტად გამოყენებულ იქნა ნახევრად სტრუქტურირებული კითხვარი). სიღრმისეული ინტერვიუს საფუძველზე გამოვლენილი ტენდენციების და ზოგადი სურათის შესაფასებლად კი არსებითი აღმოჩნდა მიზნობრივი შერჩევის ნაირსახეობის, ექსპერტული შერჩევის გამოყენება. ექსპერტთა, აქტივისტთა ვინაობა მათი კომპეტენციის, კვალიფიკაციის მიხედვით განისაზღვრა. კვლევაში მონაწილეობა მიიღო ოთხმა ექსპერტმა: აქტივისტმა, ფსიქოლოგმა, სოციოლოგმა და გენდერის მკვლევარმა. ინტერვიუების ჩატარების შემდეგ, გაიშიფრა აუდიო ჩანაწერები, მომზადდა მათი ტრანსკრიპტები, რასაც მოჰყვა მოპოვებული მონაცემების კოდირება-კატეგორიზაცია. მონაცემთა ანალიზისთვის გამოყენებულ იქნა თვისებრივი, კერძოდ, თემატური კონტენტ-ანალიზი. ამის შემდგომ კი ადგილი ჰქონდა მონაცემების ლოკალურ და ინკლუზიურ ინტეგრაციას.

კვლევის შედეგები

ნებაყოფლობითი უშვილობის მოტივები

ბავშვის აღზრდასთან დაკავშირებული სტრესი

ნებაყოფლობითი უშვილობის მოტივებზე საუბრისას, პირველ რიგში, აღსანიშნავია, რომ ხსენებული შესაძლოა მოიცავდეს ემოციურ, სოციალურ, ეკონომიკურ, მორალურ, ფილოსოფიურ თუ ამ მიზეზთა უფრო კომპლექსურ კომბინაციას. სეკომბეს (1991) თანახმად, ამ ტიპის გადაწყვეტილება ცნობილია გაცვლის თეორიის სახელით, სადაც შვილის გაჩენას ან მშობლობაზე უარის თქმის არჩევანი რაციონალური გადაწყვეტილების შედეგია, რომელიც სხვა ალტერნატივებთან სოციალური, ეკონომიკური და ემოციური ხარჯებისა და სარგებლის შედარების საფუძველზე მიიღება. აღნიშნული კვლევაც ადასტურებს, რომ ხშირად ნებაყოფლობითი უშვილობის გადაწყვეტილება არჩევანისა და გარემოების ნაზავია. ამასთან ნიშანდობლივია, რომ რესპონდენტებმა ერთზე მეტი მიზეზი დაასახელეს მოტივაციებზე მსჯელობისას.

თავის მხრივ, ერთ-ერთი მოტივი ამ გადაწყვეტილების მიღებისას ბავშვის აღზრდასთან დაკავშირებული სტრესი გახლდათ. კვლევის მონაწილეები საუბრობდნენ ბავშვის გაზრდის თანმხლებ სირთულეებზე, განსაკუთრებით პირველ წლებში, რაც, მათი თქმით, დაკავშირებულია უძილობასთან, პირადი სივრცისა და დროის არქონასთან, ბავშვის მუდმივ მეთვალყურეობასა და მასზე გამუდმებით ნერვიულობასთან. ერთ-ერთი რესპონდენტი საკუთარ დაკვირვებაზე საუბრობდა, რომ მშობლები, რომელთაც ხედავს, თავიანთ თავს აღარ ეკუთვნიან, საკუთარი საჭიროებები გადადებული აქვთ და პირადი სივრცე არ გააჩნიათ, რაც მისთვის წარმოუდგენელი და მიუღებელია. აქვე, დაასახელეს, რომ ბავშვის ყოლამ და აღზრდის ადრეულმა წლებმა შესაძლოა, ნეგატიურად იმოქმედოს პარტნიორთან ურთიერთობაზე, მით უმეტეს იმ შემთხვევაში, როდესაც ორივე მუშაობს, რადგან ეს ზედმეტ დადლილობას, დამაბულობას შემოიტანს და, რადგანაც, მათი თქმით, ქვეყანაში ძიძის აყვანის პრობლემაა, ეს ვითარებას კიდევ უფრო გაამძაფრებს. კვლევის სხვა მონაწილეებმა, ბავშვის აღზრდასთან დაკავშირებულ სტრესზე საუბრისას, ქართულ რეალობაში „მარტოხელა“ დედობაზეც გააკეთეს აქცენტი. მათ თანახმად, მამაკაცების 95% დისტანცირებულია შვილზე ზრუნვისგან და „აუთსაიდერულ“ მდგომარეობაში იმყოფება. შესაბამისად, არ სურთ მშობლობის ტვირთის მარტო ზიდვა და როგორც საკუთარი, ისე თავიანთი შვილის მომავლის გარისკვა.

დედობრივი ინსტინქტის უქონლობა

ყველაზე ხშირად დასახელებული მოტივი სწორედ დედობრივი ინსტინქტის უქონლობა გახლდათ. რესპონდენტთა თქმით, ისინი თავიდან გარკვეულ მიზეზებს ეძებდნენ თავის გასამართლებლად, რომ, მაგალითად, ასაკი მოემატებოდათ და ინსტინქტები გაუღვივდებოდათ, მაგრამ შემდგომ გააცნობიერეს, რომ ამის დრო უბრალოდ არ დგება. ერთ-ერთი მონაწილის თქმით, ის ფიქრობს, რომ ფიზიოლოგიური მომენტი შვილის ყოლის სურვილის უქონლობა. სხვები კი საუბრობენ იმაზე, რომ ბავშვობიდან სკეპტიკურად უყურებდნენ ამ საკითხს. მათი თქმით, ხშირად ესმოდათ შეხედულება, რომ ქალი უნდა იყოს დედა, რაც ზოგიერთ მათგანში გარკვეული ტიპის წინააღმდეგობასაც კი იწვევდა.

„დრო რომ მოვიდა და უნივერსიტეტი დავამთავრე, მივხვდი, რომ რეალურად არც მაშინ მქონდა შვილის ყოლის სურვილი და რაღაცნაირად თითქოს თავს ვაჯერებდი, რომ ეს უნივერსიტეტის გამო იყო. მეგონა, რომ დრო მოვიდოდა და მომინდებოდა, მაგრამ მერე მივხვდი, რომ უბრალოდ ამის დრო არ დგება.“ (38 წლის, რესპონდენტი N1)

ერთ-ერთი მონაწილე ასევე ხაზს უსვამს ავტომატური დედობის ცნებას და ამბობს, რომ განათლება და შემოსავალი რომ არ ჰქონოდა და მისი ცხოვრება შესაძლებლობების მხრივ ძალზედ დავიწროებული რომ ყოფილიყო, შესაძლოა მასაც ყოველგვარი გააზრების გარეშე ავტომატურ რეჟიმში გაეჩინა შვილი. აღსანიშნავია, რომ მსგავსად წინა კვლევებისა, ამ კვლევაშიც გამოვლინდა,

რომ ნებაყოფლობითი უშვილო ქალები ჩვეულებრივ უმაღლესი განათლების ქონითა და საშუალო ან მაღალი შემოსავლით ხასიათდებიან.

თავის მხრივ, ექსპერტებიც იზიარებენ ზემოთ დასახელებულ შეხედულებას და აღნიშნავენ, რომ მრავალ ქალს არ აქვს იმის ფუფუნება, რომ უფრო თავისუფლად განკარგოს საკუთარი ცხოვრება. აქტივისტი, რომელიც გენდერის საკითხების კვლევითაა დაკავებული აღნიშნავს, რომ „**ქალების ეკონომიკური ემანსიპაცია პირდაპირაა დაკავშირებული მათ პოლიტიკურ ემანსიპაციასთან, საზოგადოებრივ და კულტურულ ემანსიპაციასთან და საკუთარი სხეულის განკარგვასთან.**” ფსიქოლოგის თქმით კი, პატრიარქატის ასეთი წნეხი რომ არ ყოფილიყო, შესაძლოა ბევრად უფრო მეტ ქალს მიეღო უშვილობის გადაწყვეტილება.

ორსულობის ფიზიკური მდგომარეობისა და მშობიარობის მიმართ ზიზღი ან შიში

არაერთი მონაწილე ორსულობის მდგომარეობისადმი ზიზღს ან შიშს ასახელებს ერთ-ერთ მოტივად. ერთი რესპონდენტი განსაზღვრავს, რომ თვითონ ორსულობის პროცესი ისეთი ზიზღის შეგრძნებას იწვევს მასში, რომ ფიქრობს, მისი სხეული ფიზიოლოგიურ დონეზე უარყოფს ამ ყოველივეს. მისი თქმით, ირგვლივ ყველა არომანტიზირებს ორსულობის მდგომარეობას და მის ბედნიერებასთან, სილამაზესთან ასოცირებას ახდენს, თუმცა არავინ საუბრობს თანმხლებ სირთულეებზე (ტოქსიკოზი, წელის ტკივილი..) ან ორსულობის შემდგომ გართულებებზე (წონის მატება, ჰემოროიდი, დაჩქარებული უჯრედების დაბერება, სიკვდილი თუ მშობიარობის შემდგომი დეპრესია), რასაც სხვა რესპონდენტებიც ეხმიანებიან. ისინი აღნიშნავენ, რომ ინფორმაციული ვაკუუმი და გაღიმებული ბავშვებისა და დედების ფოტოები სოციალურ ქსელებსა თუ რეკლამებში ფარსია, რომელსაც ბევრი ქალი შეცდომაში შეჰყავს. ერთ-ერთი მონაწილის თქმით, თუ ორსულობასთან დაკავშირებული ინფორმაციის მიღებამდე ფიქრობდა რომ წლები გავიდოდა და შვილი მოუნდებოდა, რაც უფრო მეტს იგებს, მით უფრო ნაკლებად სურს, რადგან ემინია რომ ვერ შეძლებს ამ ყველაფერთან გამკლავებას. ამაზე საუბრობენ ექსპერტებიც და აღნიშნავენ, რომ რეკლამა ერთ-ერთი მძლავრი მექანიზმია ინფორმაციის სამართავად და წარმოდგენილი ინფორმაცია ხშირად სრულ სურათს არ გვთავაზობს. ისინი ამბობენ, რომ დედობა რომანტიზირებულია და არაა რეალისტურად წარმოდგენილი, მეტწილად დადებით მხარეზეა ყურადღება გამახვილებული და სიმბიმე, სირთულეები, რაც თან ახლავს ყურადღების მიღმა რჩება. გარდა ამისა, ექსპერტები აღნიშნავენ, რომ ბევრი ქალი არაა მზად ან არ სურს ამ ნაბიჯის გადადგმა, მაგრამ ამას მაინც აკეთებენ პარტნიორების, ოჯახების, დედების, საზოგადოების ზეწოლით და ზეგავლენით.

კიდევ ერთი მნიშვნელოვანი ასპექტია ორსულობისა და მშობიარობის მიმართ შიში. რესპონდენტების თქმით, ორსულობასთან დაკავშირებული ემოციურ-მენტალური და ფიზიკური ცვლილებების ემინიათ და ამასთან, მშობიარობის თანმხლები ტკივილებიც აფიქრებთ, რაც ერთ-ერთ მიზეზს წარმოადგენს ნებაყოფლობითი უშვილობის არჩევანის გაკეთებისა.

ცხოვრებასთან დაკავშირებით არსებული მსოფლმხედველობა და ღირებულებათა სისტემა

მონაწილეები ამ შემთხვევაში საუბრობდნენ მათ ფილოსოფიურ მსოფლმხედველობასა და ღირებულებათა სისტემაზე. ისინი აცხადებდნენ, რომ ცხოვრება სავსეა ტკივილით, ომით, შიმშილობით, უსამართლობით, სიღატაკით, დაავადებებით და არ სურთ სხვა ადამიანმა, განსაკუთრებით კი უმწეო ახალშობილმა, განიცადოს ეს ყოველივე. აქვე ასახელებენ ისეთ ასპექტებს, როგორებიცაა ვეგანიზმი, კლიმატის ცვლილებები, მოსახლეობის სიჭარბე, სათანადო პირობების არარსებობა, რესურსების შეზღუდულობა და ეკოლოგიური მოცემულობის სიმწვავე. მათი თქმით, ამდენი შობადობა მძიმეა სამყაროსთვის და ამ ყოველივეს გლობალური დათბობაც ემატება. ერთ-ერთი რესპონდენტის თქმით, ის, რასაც ახალ ამბებში ხედავს ან კითხულობს კლიმატის ცვლილებებზე, მის გადაწყვეტილებას კიდევ უფრო ამყარებს. სხვა მონაწილეები კი ხაზს უსვამენ შვილის ყოლის გადაწყვეტილების ეგოისტურობას, რადგან, მათი თქმით, ბავშვის გაჩენის მოტივი ხშირად (თუმცა არა ერთადერთი მიზეზი) სიბერეში მარტო დარჩენის შიში ან საკუთარი არსებობის ვალიდაციაა. როგორც ერთ-ერთი მონაწილე აღნიშნავს მისი დაკვირვებით, მშობლები ხშირად საკუთარი მიზნების შვილის მეშვეობით განხორციელებას ცდილობენ, მათ საკუთარ გაგრძელებად აღიქვამენ და უჭირთ იმის გაცნობიერება, რომ ის დამოუკიდებელი ინდივიდია. თავის მხრივ, ნებაყოფლობითი უშვილობის მხარდამჭერები ამტკიცებენ, რომ არჩევანი, არ გაყავდეს შვილი, არაა მეტად ან ნაკლებად ეგოისტური, ვიდრე გადაწყვეტილება შვილის ყოლისა. როგორც ფილოსოფოსი დევიდ ბენეტარი (2006) განმარტავს, ბავშვის სამყაროში მოვლინების გადაწყვეტილებას ხშირად საფუძვლად უდევს მშობლების სურვილები, ისიამოვნონ ბავშვის აღზრდით ან გააგრძელონ საკუთარი მემკვიდრეობა და გენები, ვიდრე პოტენციური პიროვნების ინტერესები. ბენეტარის თქმით, ეს ასახავს იმას, თუ რატომ შეიძლება იყოს უშვილო ადამიანი ისეთივე ალტრუისტი, როგორც ნებისმიერი მშობელი. გარდა ამისა, კვლევის მონაწილეები აღნიშნავენ, რომ ისევ და ისევ სამყაროს სისასტიკიდან გამომდინარე იდეოლოგიურად უფრო მართებულიად მიიჩნევენ ბავშვის აყვანას, იმ ადამიანისა, რომელსაც არავინ ჰყავს და მხარდაჭერა, სითბო სჭირდება.

შვილის გაჩენა, როგორც უდიდესი პასუხისმგებლობა

ზემოხსენებული მოტივი ყველა რესპონდენტთან დაფიქსირდა. ისინი დედობასა და შვილის ყოლას უდიდეს პასუხისმგებლობად მიიჩნევენ და საუბრობდნენ, რომ ძალიან ბევრი მოვალეობისა და ტვირთის აღება უწევთ საკუთარ თავზე და არ სურთ, რომ თავიანთ შვილებს რამე მოაკლდეთ. ერთ-ერთი მონაწილის თქმით, ის აცნობიერებს, რომ შესაძლოა იყოს ძლიერი ქალი, მაგრამ ვერ შეძლოს კარგი დედობა, რომ იაზრებს დედობის თანმხლებ პასუხისმგებლობას და სწორედ ამ მოტივით აკეთებს არჩევანს, რომ არ იყოლიოს შვილი. იგი აქვე დასძენს, რომ შვილის აღზრდა უდიდესი პასუხისმგებლობაა იმ თვალსაზრისითაც, რომ ის ეკუთვნის არამხოლოდ დედას, არამედ საზოგადოებასაც და მისი თქმით, სწორედ ცუდად აღზრდილი შვილების გამოა ხშირად ქვეყნის უბედურებაც. ნებაყოფლობითი უშვილობის მხარდამჭერები ამასაც ეხმიანებიან და მათი თქმით, არჩევანი გააჩინო შვილი შესაძლოა უფრო ეგოისტურ აქტად მოგვევლინოს განსაკუთრებით მაშინ,

როდესაც ცუდი აღზრდა მთელ რიგ პრობლემებს ქმნის როგორც თავად ბავშვებისთვის, ისე საზოგადოებისთვისაც. ექსპერტები იზიარებენ ამ მოსაზრებას. მოწვეული ფსიქოლოგის, ფსიქოთერაპევტის თქმით, მშობლობა და დედობა უფრო მეტია, ვიდრე ახალი სიცოცხლის ამ ქვეყნად მოვლინება. ესაა შვილთან ურთიერთობაში ჩართულობა და მისთვის საკმარისი დანახულობის განცდის მიცემა. შესაბამისად, გაცნობიერებულად უარის თქმა შვილის ყოლაზე ფსიქოლოგს მაღალი პასუხისმგებლობის მქონე განაცხადად ესახება.

ქვეყანაში არსებული არასტაბილურობა

სენტიმენტები საქართველოში არსებულ მდგომარეობასთან დაკავშირებით ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი ფაქტორი აღმოჩნდა ამ გადაწყვეტილების მიღებისას. რესპონდენტები ერთხმად თანხმდებიან, რომ საქართველოში შვილის ყოლა სარისკოა. მათი თქმით, შვილები გააჩინო და არ ასწავლო ქვეყნის სიყვარული და სამოქალაქო პასუხისმგებლობა, წარმოუდგენლად მიაჩნიათ და, როგორც ამბობენ, თუ ქვეყნის სიყვარულს ჩაუნერგავ, მათაც წინა თაობების მსგავსად მოუწევთ აქციებზე დგომა, უსამართლობასთან გამკლავება და გადარჩენისთვის ბრძოლა. ერთ-ერთი მონაწილე აქვე დასძენს, რომ იმდენად არასტაბილურია ქვეყანაში არსებული ვითარება, რომ ახლა, როდესაც ყველაზე მეტად აქვს რეპროდუქციული ასაკი, განსაკუთრებით წარმოუდგენლად ეჩვენება შვილის ყოლა. სხვა რესპონდენტებიც იგივე სენტიმენტებს აჟღერებენ და დამატებით საუბრობენ ჯანდაცვის, განათლების, ეკონომიკისა და პოლიტიკის კუთხით არსებულ პრობლემებზე. ერთ-ერთი მონაწილის თქმით, არ იყოლიო შვილი გარკვეული თვალსაზრისით, პოლიტიკური გადაწყვეტილებაცაა განსაკუთრებით მაშინ, როდესაც პატრიარქალურ საზოგადოებაში ცხოვრობ და ფაქტობრივად ყველა პოლიტიკოსი თუ მეზობელი ცდილობს შენი სხეულის ავტონომიაში უხეშად ჩარევას.

„იმდენად მორყეულ სახელმწიფოში ვცხოვრობთ, სადაც არაფერი არაა გაკონტროლებული და უპასუხისმგებლობა მგონია ახალი არსების მოვლინება, რადგან მეც არ მომწონს როგორია ეს ქვეყანა და ვერ ვხვდები სხვამ რატომ უნდა გამოიაროს აქ ცხოვრება.“ (37 წლის, რესპონდენტი N11)

მსხვერპლის გაღების სურვილის არქონა და თვითრეალიზაციის მეტი შესაძლებლობა

მონაწილეები აღნიშნავენ, რომ დედობა მათთვის, უდიდეს პასუხისმგებლობასთან ერთად, საკუთარი თავის მეორე პლანზე გადაწევასთან ასოცირდება. რესპონდენტების თქმით, ამ გადაწყვეტილების მიღება მათთვის უდიდესი მსხვერპლშეწირვა იქნება. ერთ-ერთი მონაწილე განსაზღვრავს, რომ ბავშვი განურჩევლად იმისა, ბიოლოგიურია თუ ნაშვილები, მისთვის უძილობას, საკუთარი თავის გვერდზე გადადებას ნიშნავს და მზად არაა იმისთვის, რომ სხვა ადამიანისთვის ამ

დათმობაზე წავიდეს. აქვე დამატებით აღნიშნავს, რომ მუდმივად აქვს გადაფასების მომენტი, რომ შესაძლოა ასაკში ინანოს, თუმცა ყოველი რეფლექსია იმით სრულდება, რომ ურჩევნია ახალგაზრდობა ისე გაატაროს როგორც უნდა, ვიდრე იმ მიზეზით, რომ ასაკში დასაყრდენი ჰქონდეს, ბავშვი გააჩინოს. მეორე რესპონდენტის თანახმად, მას არ სურს საკუთარ შვილს დააყვედროს რომ საუკეთესო წლები შესწირა სხვა დედების მსგავსად. როგორც აღნიშნა, უფრო მეტის მიღწევას ლამობს და ამ ყველაფერს ვერ გადადებს მისთვის ჯერ კიდევ უცხო ადამიანისთვის.

გავრცელებული სტერეოტიპები

მიუხედავად იმისა, რომ საჯაროდ ხალხი ამ საკითხზე ნაკლებად საუბრობს, მონაწილეების თქმით, სტერეოტიპებს ყველგან ხვდებიან, იქნება ეს სოციალური პლატფორმები, ნათესაური თავშეყრის ადგილები, სოფლები, ოჯახი თუ გარკვეულ შემთხვევაში, სამსახურიც. რესპონდენტების თანახმად, ძირითადად აწყდებიან ისეთ სტერეოტიპულ დამოკიდებულებებს, როგორებიცაა: სიბერეში ინანებ და წყლის მომწოდებელი არ გეყოლება, დედობა ქალის ვალდებულებაა, რა აზრი აქვს ქალის ცხოვრებას, თუ შვილი არ ჰყავს, რომ პერვერსიაა და ქვეყანა არ უყვართ, რადგან საქართველოს გამრავლება არ უნდათ. გარდა ამისა, სმენიათ, რომ მათ ეგოისტებად, უპასუხისმგებლობად, ზარმაცებად, კარიერაზე ორიენტირებულებად თვლიან, რაც აქამდე ჩატარებულ არაერთ კვლევას ეხმიანება. ამასთან, კვლევის მონაწილეების თქმით, ხშირად ამ გადაწყვეტილების დაკავშირება სექსუალურ ორიენტაციასთან (ლესბოსელები არიან), ფსიქიკურ არამდგრადობასთან ან არაფერტილურობასთან ხდება. რესპონდენტებში განსაკუთრებულ გაღიზიანებას სწორედ ის იწვევს, რომ მათი გადაწყვეტილების აღქმა არ ხდება როგორც დამოუკიდებელი, გააზრებული არჩევანის, არამედ როგორც გარეგანი ფაქტორებით, იძულებით ან იმპულსებით ნაკარნახევისა. მოწვეული სოციოლოგის შეფასების მიხედვით, ადამიანებს იმდენად შესისლბორცებული აქვთ რწმენა, რომ ბავშვის ყოლა ქალის მისია და, ზოგადად, ადამიანური ბედნიერებაა, რომ მათგან განსხვავებულ ნებისმიერ სხვა შეხედულებას ანომალიად თვლიან, რასაც ამ შემთხვევაში საქართველოს, როგორც პატარა ერის სენტიმენტებიც აძლიერებს. გენდერის მკვლევრის თქმით, კი ქართული საზოგადოება ნაკლებ ინდივიდუალისტური და მეტად კოლექტივისტურია. შესაბამისად, კოლექტიური იდენტობის მიერ ინდივიდუალურზე ზეწოლა ხდება სწორედ ტრადიციული ოჯახური ფასეულობების ადვოკატირებითა და ნებაყოფლობით უშვილობასთან დაკავშირებული სტერეოტიპების გაძლიერებით, რაც, თავის მხრივ, შემდგომ ვლინდება ქალებზე განხორციელებულ წნეხსა და გადარწმუნებების მცდელობებში.

ერთ-ერთი მონაწილის თანახმად, აგრეთვე გავრცელებულია ცრურწმენა, რომ უშვილობა ან დედობის გადადება რეპროდუქციულ ორგანოთა სიმსივნის შანსებს ზრდის, რასაც პარკი (2005) იმით ხსნის, რომ სამედიცინო ინფორმაცია იარაღია, რომელსაც ახალგაზრდა ქალებში შიშის დასათესად იყენებენ. ზემოხსენებული დღის წესრიგია, რომელიც ნებაყოფლობითი უშვილობის პრობლემატიზირებას ახდენს, როგორც ქალის ფიზიკურ-ემოციური ჯანმრთელობისთვის საზიანოს, რაც, თავის მხრივ, მათ სხეულზე კონტროლის მოპოვებას ემსახურება. როგორც ფუკო განმარტავს,

ძალაუფლება საზოგადოების შიგნით არსებულ პრაქტიკულად ყველა ინტერაქციაში თამაშობს არსებით როლს და ცდილობს ინდივიდთა ქმედებების მართვას იძულების, თანხმობისა და დარწმუნების მეშვეობით. ამრიგად, შეგვიძლია დავასკვნათ, რომ ემოციური და ფიზიკური ავადმყოფობის საფრთხე გამოიყენება ქალების დასარწმუნებლად, რათა მათ უარი „ათქმევინონ“ საკუთარ არჩევანზე, არ იყოლიონ შვილები (Foucault, 1982).

ამ ყოველივეს ფონზე საინტერესოა თუ რამდენად მიკუთვნებულად გრძნობენ თავს ნებაყოფლობით უშვილო ქალები. როგორც მათ აღნიშნეს, პარტნიორული, ოჯახური, მეგობრული თუ სამსახურებრივი ურთიერთობების შემთხვევაში მეტწილად მიმდებლობა ან დისტანცირება გამოვლინდა. აქედან პირველი სრულ მხარდაჭერასა და ნებაყოფლობითი უშვილობის გადაწყვეტილების პატივისცემას, მეორე კი, ნებაყოფლობითი უშვილო ქალების გარიყვას მოიაზრებს. აქვე აღსანიშნავია, რომ პარტნიორისა და ოჯახის მხრიდან მიუღებლობას, გადარწმუნების მცდელობებსაც ჰქონდა ადგილი, სამსახურებრივი ურთიერთობების შემთხვევაში კი დასახელდა თანამშრომელთა მხრიდან სტიგმატიზების ერთეული შემთხვევები, თუმცა ამ მხრივ განსაკუთრებით მნიშვნელოვანი კარიერული წინსვლისა და წარმატების ასპექტები აღმოჩნდა. მონაწილეთა თქმით, ბევრად უფრო მარტივად პროგრესირდება მათი სამსახურებრივი ცხოვრება და, ზოგადად, კარიერა, რადგან შვილი არ ჰყავთ და მეტი დრო და რესურსი აქვთ. ამასთან, მრავალ მათგანს თავად ქართული საზოგადოებისადმი მიკუთვნებულობის განცდა ნაკლებად ჰქონდა, თუმცა როგორც თავად აღნიშნეს, ეს გამოწვეული იყო არაერთი ფაქტორით, მათ შორის, არარელიგიურობით, მსოფლმხედველობით თუ პოლიტიკური შეხედულებებით. ნებაყოფლობითი უშვილობა კი კონკრეტული რესპონდენტებისთვის ერთ-ერთი ფაქტორი აღმოჩნდა სხვა მრავალთა შორის. ერთეულ შემთხვევებში რესპონდენტებმა დაასახელეს რომ თავს მიკუთვნებულად გრძნობენ, რასაც იმით ხსნიან, რომ ირგვლივ რეფერენტული ჯგუფები ჰყავთ სხვა ნებაყოფლობით უშვილო ქალების სახით, რაც უადვილებთ ამ სოციუმთან თანაცხოვრებას. თუმცა აღსანიშნავია, რომ გამოვლინდა შემთხვევები, როდესაც მონაწილეებს გაუცხოების და გარიყვის შეგრძნება ჰქონდათ განსაკუთრებით უფროსი თაობისგან, მაგრამ გარკვეულ ვითარებაში, თანატოლებისგანაც, რასაც ზემოხსენებულთა მხრიდან ნებაყოფლობით უშვილო ქალების მუდმივი გაკიცხვის, კრიტიკისა და გადარწმუნების მცდელობები იწვევს. ჰოვარდ ბეკერი (1963) აღნიშნავს, რომ ყველა სოციალურ ჯგუფს თავისი სოციალური წესები აქვს, რომელიც განსაზღვრავს თუ რა ქცევის განხორციელებაა მიზანმიმართული სხვადასხვა ვითარებაში. შესაბამისად, ადამიანს, რომელიც წესებს არღვევს უნდობლობით ეკიდებიან, რადგან ის ჯგუფის მიერ აღიარებულ წესებსა თუ ნორმებს არ იცავს და ამდენად, „აუთსაიდერად“ მიიჩნევა. ერთ-ერთი რესპონდენტი იხსენებს წყვილს, რომელსაც შვილი არ უჩნდება, თუმცა ჰარმონიულად და დამკვიდრებულად გრძნობს თავს ქართულ საზოგადოებაში (ანუ ქართულ სოციუმს მათდამი შედარებით მაღალი მიმდებლობა აქვს), რასაც კვლევის მონაწილე იმით ხსნის, რომ შესაძლოა გარკვეული „უხილავი საფეხურები“ არსებობდეს უშვილობის განზომილებაში, სადაც არანებაყოფლობით უშვილოები უფრო მაღალ პოზიციას იკავებენ, ნებაყოფლობით უშვილოები კი შედარებით დაბალ საფეხურზე რჩებიან, რამდენადაც საზოგადოების მიერ გაზიარებული ნორმების წინააღმდეგ მიდიან და, ამდენად, დევიანტებად მიიჩნევიან. ამას ეხმიანება მოსაზრება, რომ ადამიანს სასურველად აქცევს არამხოლოდ ბავშვის

აღზრდის პროცესში ჩართულობა, არამედ მისი ორიენტაციაც და დამოკიდებულებაც ამ უკანასკნელზე (Chancey & Dumais, 2009). აქვე, სტერეოტიპებზე საუბრისას რესპონდენტებმა დაასახელეს ისეთი წყაროები, როგორებიცაა: რელიგია, ტრადიცია, კულტურა, პატრიარქატი, პოლიტიკა და განათლება. ექსპერტებმა აღნიშნეს, რომ დედობა უნივერსალური ცნება და იდეაა, რომელიც ქვეყნის ყველა ინსტიტუტში გვხვდება და, შესაბამისად, სტერეოტიპების წყაროებიც ერთმანეთთან ურთიერთგადაჯაჭვულია.

სტერეოტიპებთან გამკლავების სტრატეგიები

ნორმალიზება

გოფმანი (1963) ამტკიცებს, რომ დისკრედიტირებადი (ერთი შეხედვით შეუმჩნეველი ან უცნობი) სტიგმის შემთხვევაში ინდივიდმა უნდა მართოს მისი „წარუმატებლობის/ჩავარდნის“ შესახებ ეს ინფორმაცია. ამის გაკეთება კი შესაძლებელია დამალვისა (Passing) და გამოვლენის (Revealing) კოდის შემუშავებით. სტერეოტიპებთან გამკლავების სტრატეგიებზე საუბრისას ამბივალენტური პასუხები გამოვლინდა. ერთ-ერთი ტაქტიკა, რომელსაც მეტნაკლებად იყენებენ კვლევის მონაწილეები, ნორმალიზებაა. ნიშანდობლივია, რომ ერთეულები ნაკლებად ხვდებიან ამ ცრურწმენებს, თუმცა, როგორც აღმოჩნდა, ეს გარემოცვასთან ერთად (შედარებით მოდერნულად მოაზროვნე მეგობრები და ოჯახი), დამატებით იმითაც აიხსნება, რომ უბრალოდ მათი არ სჯერათ და მიაჩნიათ, რომ მომავალში გადაიფიქრებენ.

რესპონდენტების ამ ნაწილის თქმით, სტერეოტიპებსა და საზოგადოების რეაქციებს ჩვეულებრივ, ახსნის მეშვეობით უმკლავდებიან. პირველ რიგში, სხვებს მიუთითებენ, რომ დედობა ქალის მოვალეობა არაა, ქალმა სურვილისამებრ შესაძლოა ნებისმიერი როლი მოირგოს, რომ ჯერ დამოუკიდებელი ინდივიდები ვართ და, შესაბამისად, სოციალური როლები, რომლებსაც ვითავსებთ (ან, რომლებიც დაბადებიდან „მოგვენიჭება“) ცალსახად არ განსაზღვრავს ჩვენ პიროვნებას. ამასთან, კვლევის მონაწილეები ყურადღებას ამახვილებენ პირადი ბედნიერების მნიშვნელობაზე, არჩევანის თავისუფლებაზე და გადაწყვეტილების საკუთარი სურვილების შესაბამისად მიღების აუცილებლობაზე, მიუხედავად იმისა, ეს უკანასკნელი მოდის თუ არა თანხვედრაში გავრცელებულ სოციალურ ნორმებთან თუ სტანდარტებთან.

თავის არიდება და დისტანცირება

რესპონდენტებთან გამოვლენილი ძირითადი ტენდენცია თავის არიდებისა და დისტანცირების სტრატეგიის გამოყენებაა. ისინი თვლიან, რომ ახლობელი ადამიანებისთვის საკუთარი გადაწყვეტილების ერთხელ გაზიარება მნიშვნელოვანია. სხვა შემთხვევაში კი დისტანცირებას ამჯობინებენ იმ ინდივიდებისგან, რომელთაც მათი პოზიციისადმი მიმდებლობა და პატივისცემა არ გააჩნიათ. ერთი-ერთი მონაწილე როგორც აღნიშნავს, მას და მის მეგობრებს რესურსი ამოეწურათ და მიიჩნევენ, რომ არაპროდუქტიულია იმ ადამიანებისთვის საკუთარი პოზიციის ახსნა, რომელთაც

მათგან განსხვავებული შეხედულების მიმდებლობა ნაკლებად გააჩნიათ, მით უმეტეს, მაშინ, როდესაც ავტომატურად გადარწმუნების მცდელობებზე გადადიან. სხვა მონაწილეებიც ამ სენტიმენტს იზიარებენ: ზოგისთვის ეს ძალიან პირადული გადაწყვეტილებაა და ამიტომ ღიად არ საუბრობენ, სხვები კი თვლიან, რომ არ არიან ვალდებული მუდამ თავი იმართლონ. ამ უკანასკნელთა აზრით, ესმით, რომ გარკვეულ შემთხვევებში ახსნა საჭიროა და შესაძლოა ასეც მოიქცნენ, მაგრამ როგორც ამბობენ, ყოველთვის არც ამის სურვილი აქვთ და არც საკმარისი მენტალური მზაობა. აქვე, რესპონდენტები ყურადღებას ამახვილებენ იმ ფაქტზეც, რომ ხშირად უშვილობასთან დაკავშირებულ კითხვებზე თავის არიდებისას, კვლავ უწევთ იგივე ადამიანებისგან მსგავსი შეკითხვების მოსმენა, შესაბამისად, დისტანცირება ამ დროს ყველაზე მისაღებ ალტერნატივად ესახებათ.

იუმორის ჩართვა

რამდენიმე რესპონდენტი იუმორსაც იყენებს სტერეოტიპებთან ან ხალხის რეაქციასთან გამკლავებისთვის. მათი თქმით მიხვდნენ, რომ ახსნა უშედეგოა და ხშირად შესაძლოა თავის არიდებაც არაეფექტური აღმოჩნდეს, ამიტომაც ვითარების განმუხტვისთვის იუმორის ჩართვა საუკეთესო მექანიზმად მიაჩნიათ, ისინი იშველიებენ არგუმენტებს, რომ ჯერ ვერ იპოვეს სასურველი პარტნიორი ან ეუბნებიან, რომ თავად მათ (პირობითად, ნათესავებმა) უპოვონ შესაფერისი მამაკაცი და ამის შემდგომ დაფიქრდებიან შვილის ყოლაზეც. ერთ-ერთი რესპონდენტის თქმით, ჩვეულებრივ ზეწოლას განიცდის, დაღლილია და შეგრძნება აქვს, რომ ირგვლივ სამყარო ეუბნება, თითქოს დედობის გარდა ყველაფერი სიყალბე იყოს. ამრიგად, იუმორის ჩართვა შეიძლება ითქვას, ნებაყოფლობით უშვილო ქალებზე არსებული ზეწოლისა და წნეხის შემსუბუქებას ემსახურება, რითიც ეს ინდივიდები საკუთარი რეალობის შედარებით რბილად წარმოჩენასა და შემსუბუქებას ცდილობენ.

ფაბრიკაცია

რესპონდენტების მცირე ნაწილი ფაბრიკაციასაც მიმართავს. მათი თქმით, ყოველთვის ვერ გრძნობენ პოტენციალს, რომ ახსნით შესაძლოა რამეს მიაღწიონ, ამიტომ ხან თავის არიდებასა და დისტანცირებას მიმართავენ, გარკვეულ შემთხვევებში კი - ფაბრიკაციას. მონაწილეების თქმით, ყოფილა არაერთი შემთხვევა, როდესაც თავი არაფერტილურად მოუჩვენებიათ ან უთქვამთ, რომ მოგვიანებით იყოლიებენ, ან ქვეყანაში არსებული მდგომარეობა გამოუყენებიათ „თავის გამართლების“ საბუთად.

„ამ ბოლო დროს ვამბობ საქართველო ლამის რუსეთის გავლენის ქვეშაა და ამ პირობებში ბავშვი როგორ გავაჩინო-მეთქი. მანამდე კოვიდპანდემიას ვიშველიებდი არგუმენტად ან ვამბობდი, რომ ფერტილურობის პრობლემები მაქვს და ამიტომ არ მყავს შვილი.“ (32 წლის, რესპონდენტი N3)

ამას ეხმიანება ექსპერტი ფსიქოლოგი და აღნიშნავს, რომ თუ პირდაპირ ღიად საუბრის შემთხვევაში ადამიანებს თავდაცვის მექანიზმი ერთვებათ განსხვავებული აზრის მოსმენისას, როდესაც „კრეატიულ მორგებას“ მიმართავ შესაძლოა თანაგრძნობა გაუჩნდეთ, რაც იმით აიხსნება,

რომ მათ ღირებულებებთან არ მოდიხარ წინააღმდეგობაში და, შესაბამისად, მეტ ტოლერანტობასაც ავლენენ.

დასკვნა

აღნიშნული კვლევის მიზანს წარმოადგენდა ნებაყოფლობით უშვილო ქალების საზოგადოებაში ადაპტაციის თავისებურებების შესწავლა ქართულ რეალობაში. კვლევის შედეგები ეხმიანება როგორც ბატლერის, ისე სეკომბეს შეხედულებას და ცხადყოფს, რომ დედობა არაა ყველა ქალის მოწოდება და დედობრივ ინსტინქტებზე, როგორც თანდაყოლილზე, ვერ ვისაუბრებთ, რამდენადაც შვილის გაჩენასა ან მშობლობაზე უარის თქმა პრაგმატული გადაწყვეტილების შედეგია, რომელიც სხვა ალტერნატივებთან ეკონომიკური, სოციალური, და ემოციური სარგებლისა და ხარჯების შედარების შედეგად მიიღება. დადგინდა, რომ ხშირად ნებაყოფლობითი უშვილობის გადაწყვეტილება არჩევანისა და გარემოებების ნაზავია და რესპონდენტებს ერთზე მეტი მიზეზი აქვთ ამ გადაწყვეტილების მიღებისას. ეს მოტივებია: ბავშვის აღზრდასთან დაკავშირებული სტრესი; დედობრივი ინსტინქტის უქონლობა; ორსულობის ფიზიკური მდგომარეობისა და მშობიარობის მიმართ ზიზღი ან შიში; ცხოვრებასთან დაკავშირებით არსებული მსოფლმხედველობა და ღირებულებათა სისტემა; შვილის გაჩენის, როგორც უდიდესი პასუხისმგებლობის აღქმა; ქვეყანაში არსებული არასტაბილურობა; მსხვერპლის გაღების სურვილის არქონა და თვითრეალიზაციის მეტი შესაძლებლობა.

მიუხედავად იმისა, რომ ფართო საზოგადოებაში ამ საკითხზე ნაკლებად საუბრობენ, მონაწილეთა თანახმად, სტერეოტიპებს ყველგან ხვდებიან, რაც ექსპერტების თქმით, იმით აიხსნება, რომ ქართული საზოგადოება მეტად კოლექტივისტურია, ზემოხსენებული წარმოდგენები კი იმდენად შესისხლხორცებული, რომ ნებისმიერი განსხვავებული შეხედულება ანომალიად და დევიაციად მიიჩნევა, რასაც საქართველოს, როგორც პატარა ერის სენტიმენტებიც აძლიერებს. თავის მხრივ, ამ ყოველივეს ფონზე გამოვლინდა, რომ ნებაყოფლობით უშვილო ქალებს ქართულ საზოგადოებასთან მიკუთვნებულობის განცდა ნაკლებად ჰქონდათ, თუმცა ეს ისეთი ფაქტორებით იყო გამოწვეული, როგორებიცაა არარელიგიურობა, მსოფლმხედველობა და პოლიტიკური შეხედულებები. ნებაყოფლობითი უშვილობა, კი ერთ-ერთი ფაქტორი აღმოჩნდა სხვა მრავალთა შორის. ერთეულ შემთხვევებში გამოვლინდა, რომ მონაწილეები თავს დამკვიდრებულად თვლიან, რასაც იმით ხსნიან, რომ რეფერენტული ჯგუფი ჰყავთ სხვა ნებაყოფლობით უშვილო ქალების სახით, რაც სოციუმთან თანაცხოვრებას უადვილებს. მეორე მხრივ, კი გამოიკვეთა ტენდენცია, რომ მონაწილეების გარკვეულ რიცხვს გაუცხოებისა და გარიყვის შეგრძნება ჰქონდა განსაკუთრებით უფროსი თაობისგან (ნათესავებისა თუ ოჯახის წევრებისგან), თუმცა გარკვეულ შემთხვევებში თანატოლებისგანაც (მეგობრებისგან), რაც ხსენებულთა მხრიდან დისტანცირებით, მუდმივი გაკიცხვისა და გადარწმუნების მცდელობებით აიხსნება. შესაბამისად, კვლევა ადასტურებს, რომ მიუხედავად ნებაყოფლობითი უშვილობის შედარებით ახალი და მზარდი ტენდენციისა, ნებაყოფლობით უშვილო ქალები მარგინალიზებული ჯგუფია,

რომელიც ცხოვრების ყველა ასპექტში გარკვეული ხარისხით განიცდის ზეწოლასა და სტიგმატიზაციას.

ბოლოს, დასახელდა სტერეოტიპთა წყაროები და მათთან გამკლავების სტრატეგიები, როგორებიცაა: საკუთარი გადაწყვეტილების ნორმალიზება და სტერეოტიპებთან, საზოგადოების რეაქციებთან, ახსნის მეშვეობით გამკლავება; თავის არიდება და დისტანცირება (მეტწილად სწორედ ამ სტრატეგიას ანიჭებენ უპირატესობას). თავის არიდების სტრატეგიის არაეფექტურობის შემთხვევაში ვითარების განმუხტვის მიზნით იუმორის ჩართვა; აუცილებელობის ჟამს კი ფაბრიკაცია, რომლის დროსაც აცხადებენ, რომ შვილს მოგვიანებით იყოლიებენ ან თავს არაფერტილურად ასაღებენ, რაც როგორც გამოვლინდა სხვებში თანაგრძნობას, ნაკლებ აგრესიასა და მეტი ტოლერანტობის გამოვლენას იწვევს.

ბიბლიოგრაფია:

Ashburn-Nardo, L., (2017). Parenthood as a moral imperative? Moral outrage and stigmatization of voluntarily childfree women and men, *Sex Roles: A Journal of Research*, 393-401.

Butler, J., (1993). *Bodies that Matter: On the Discursive Limits of "Sex."* New York: Routledge.

Butler, J., (1990). *Gender Trouble: Feminism and the subversion of identity.* New York: Routledge.

Becker, Howard S., (1963). *Outsiders: Studies in the sociology of deviance.* New York: Free Press.

Benatar, D., (2006) *Better Never to Have Been: The harm or Coming into Existence:* Oxford University Press.

Carey, G.E., (2009). Discourse, power and exclusion: The experiences of childfree women, *Theorizing Social Exclusion* parenthood. New York: Routledge.

Chancey, L., & Dumais, S.A., (2009). Voluntary childlessness in marriage and family textbooks, 1950-2000. *Journal of Family History*, 206-223.

Dykstra PA and Hagestad GO (2007). Childlessness and in two centuries: Different roads – different maps? *Journal of Family Issues* 11: 1518-1532.

Foucault, M. (1978) *The history of sexuality, Volume 1: An Introduction.* Pantheon Books, New York

Foucault, M., (1982). The subject and power. *Critical Inquiry*, 777-798.

Goffman, E., (1963). *Stigma: Notes on the Management of Spoiled Identity*, Simon & Schuster Inc.

Gillespie, R., (2000). when no means no: Disbelief, disregard and deviance as discourses of voluntary childlessness. *Women's Studies International Forum*, 223-234.

Gandolfo, E., (2005). A lesser women? Fictional representations of the childless woman. *Motherhood: Power and oppression*. A. O' Riley, M. Porter, P. Short (Eds). Toronto: Women's press.

Houseknecht, S.K., (1987). Voluntary childlessness. *Handbook of Marriage and the Family*, Sussman M.B. & Steinmetz, S.K., (Eds), 369-395.

Lee. C., & Gramotnev. H., (2006). Motherhood plans among young Australian Women. *Journal of Health Psychology*, 5-20.

Maclean, T.L., Clair, J.A. & Beatty, J.E., (2005). Out of Sight But Not Out of Mind: Managing Invisible Social Identities in the Workplace. *Academy of Management Review*, 30(1), 78-95.

Miettinen. A., Rotkirch. A., Szalma. I., Donno. A., & Tanturri. M.L., (2015). Increasing Childlessness in Europe: Time trends and country differences, *Families and Societies*.

Park. K., (2002). Stigma management among voluntarily childless. *Sociological Perspectives*, 21-45.

Park. K., (2005). Choosing childlessness: Weber's typology of action and motives of the voluntay childless. *Sociological Inquiry*, 372-402.

Peterson. H., Engwall.K., (2013). Silent bodies: Childfree women's gendered and embodied eperiences. *European Journal of Women's Studies*, 20 (4), 376-389.

Rowlands I & Lee C., (2006). Choosing to have children or choosing to be childfree: Australian students attitudes towards the decisions of heterosexual and lesbian women. *Australian Psychologist*, 55-59.

Shildrick. M., & Price. J., (1999). *Feminist Theory and the Body: A Reader*, New York: Routledge.

Seccombe, K., (1991). Assessing the costs and benefits of children: Gender comparisons among childfree husbands and wives. *Journal of Marriage and The Family*, 191-202.

საქსტატი, (2021, 2023), კატეგორიები: ქორწინება და დაბადება.
<https://www.geostat.ge/ka/modules/categories/323/kortsineba>
<https://www.geostat.ge/ka/modules/categories/319/dabadeba>

Veevers, J. E., (1975). The moral careers of voluntarily childless wives: Notes on the defense of a variant world view. *The Family Coordinator*. 24 (4), 473-487.

Veevers, J.E., (1980). *Childless by Choice*. The Univeristy of Western Ontario, Butterworths.

წულაძე, ლ. (2020). სოციოლოგიური კვლევის თვისებრივი მეთოდები. თბილისი: უნივერსიტეტის გამომცემლობა.